

JAMES BALDWIN

BİR VATAN EVLADININ NOTLARI

CEVİRİ: SUAT ERTÜZÜN

2. BASKI

♥ can
modern

JAMES BALDWIN

BİR VATAN
EVLADININ
NOTLARI

Can Modern

Bir Vatan Evladının Notları, James Baldwin

İngilizce aslından çeviren: Suat Ertüzün

Notes of a Native Son

İlk basım: Beacon Press, 1955

Bu kitapta kullanılan basım: Beacon Press, 2012.

© 2021, Can Sanat Yayınları A.Ş.

© 1955. Kitabın telifi 1983'te, giriş bölümü 1984'te James Baldwin tarafından yenilenmiştir.

Beacon Press'le yapılan anlaşmayla yayımlanmıştır. Bu eserin Türkçe yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2021

2. basım: Şubat 2022, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Editör: Şirin Etik, Seçkin Selvi

Düzeltili: Melis Oflas

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-5405-0

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Malak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750754050

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

JAMES BALDWIN
BİR VATAN
EVLADININ
NOTLARI

DENEME

İngilizce aslından çeviren

Suat Ertüzün

♥can

JAMES (ARTHUR) BALDWIN, 2 Ağustos 1924'te, bir kölenin torunu olarak Harlem'de dünyaya geldi. Dokuz kardeşin en büyüğüydü, yoksul bir ailede büyüdü. Biyolojik babasını hiç tanımadı, soyadını aldığı üvey babası tutucu bir vaizdi. Liseden sonra vaizliğin yanı sıra, birkaç yıl boyunca geçimini sağlayacak ufak tefek işler yaparken yazmaya olan ilgisini fark etti. 1944 yılında tanıştığı yazar Richard Wright, zamanını tamamen yazmaya ayırması için ona destek oldu. 1960'ların Amerika'sında hem siyah hem de eşcinsel olmak yeterince zordu ve bu durum onu başka ülkelerde yaşamaya itti. Ömrünün son on beş yılını, on yılı İstanbul olmak üzere, farklı ülkelerde geçirdi. 1987 yılında, 63 yaşında Fransa'da hayatını kaybettiğinde eşitliğin en önemli savunucularından biri haline gelmişti. Geride *Go Tell it on the Mountain* (Git Onu Dağda Anlat) *Bir Başka Ülke, Bundan Sonrası Ateş* gibi birçok başyapıt bıraktı.

SUAT ERTÜZÜN, 1971'de Hollanda'da doğdu. İlkokulu Hollanda'da, ortaokul ve liseyi İstanbul'da okudu. Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü 1996'da bitirdi. Bir süre bankacılık ve turizm sektöründe çalıştıktan sonra çevirmenlik yapmaya başladı. Oscar Wilde, Kiran Desai, J.M. Coetzee, Rudolfo Anaya, Julia Glass, John Hughes, Sybille Bedford, John Banville, Patricia Highsmith, Stephen Greenblatt, Aimee Bender, V.S. Naipaul gibi yazarların eserlerini Türkçeye kazandırdı.

Paula Maria
ve
Gebril
İçin

İçindekiler

Giriş.....	13
Teşekkür.....	21
1984 Basımına Önsöz	23
Otobiyografik Notlar.....	31
BİRİNCİ BÖLÜM	
Herkesin Muhalif Romanı	41
Binlercesi Gitti.....	53
<i>Carmen Jones</i> : Karanlık Yeterince Aydınlık	75
İKİNCİ BÖLÜM	
Harlem Gettosu	87
Atlanta'ya Yolculuk	103
Bir Vatan Evladının Notları	115
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Seine Nehri'nde Karşılaşma: Siyah ile Kahverengi.....	145
Bir Kimlik Meselesi	153
Paris'te Eşit	167
Köydeki Yabancı.....	189

GİRİŞ

Üniversitedeki ilk yılıma kadar James Baldwin'in denemeci yanına yabancıydım. Büyüdüğüm Washington kentinden çok iyi bildiğim bir dünyanın benzeri olarak bana Harlem'i ve Harlem'lileri hediye eden o dürüst insanı, romanların, kısa öykülerin ve oyunların James Baldwin'ini tanıyordum ancak. Ezeli ve evrensel olanı büyük ve hünerli tüm yazarların üslubunca dile getiren Baldwin, emek isteyen kelimelerle bize günlük ayrıntıları –cennetin kapısından içeri girmeye ne kadar layık olduklarını Tanrı'ya göstermek için canlarını dişlerine takarak kilise hizmetlerine koşan dindar kadınları; yoksulların dairelerinde, hayattaki yerlerini onlara hatırlatırcasına, havada ebediyen asılı kalan toz zerreciklerini; siyahlara ait apartmanların hiçbir zaman dik durmadığı, yaşlı hallerini göstermek için birbirine yaslandığı şehirlerin sokaklarını– aktarıırken, Harlem'lilerin de Washington'luların da, hepsinin bir aile olduğunu anlatıyordu.

Tanıdığım Baldwin buydu ve aynı ailenin fertleri olmanın verdiği o tuhaflıkla, o da beni böyle tanıyordu. 1968'in Ağustos sonunda yüksek öğrenim için evden ayrılırken, Holy Cross Üniversitesi'nde beni bekleyen kütüphanenin yeterli olacağını düşünerek yanımda çok az kitap götürmüştüm. Bavulumu yalnızca iki edebiyat dışı

kitap koymuştum, onları da üniversiteye kabul edildikten kısa bir süre sonra sahafın birinden satın almıştım. İki kitap da hiç okunmamıştı. İlki, mantıklı ve iyi düşünülmüş makalelerin yazımı hakkında 1950'lere ait ağır bir eserdi. Üniversite zamanlarımda, belki de kitaba girmek çok zor olduğu için, onu okuyamadım. (Thomas Clarence 1971'de, okuldan mezun olmasına bir ay kala yurt odamdaki kitaplıkta söz konusu kitabı fark edince onu benden beş dolara aldı; kendim ne ödemişim hatırlamıyorum.) İkinci kitap, *Bir Vatan Evladınının Notları*'ydi. Yeni bir hayata, beyazların arasındaki fikir ve eğitim hayatına atılıyordum ve kurmacalarıyla bana siyahlar hakkında çok şey öğreten Baldwin'in denemelerinin yine benzer bir etki uyandıracığını düşünüyordum.

Holy Cross'a matematik öğrencisi olarak girmiştim ve bunun esas sebebi lisede matematiğimin iyi olmasıydı. O zamanlar müthiş utangaçtım, gözlerimi hiç muayene ettirmemiştim ve karatahtayı çoğu zaman göremeyişimin bir gözlükle çözülebileceğini bilemeyecek kadar dünyadan bihaberdim. Mesaisinin çoğunu öğrencilere arkası dönük vaziyette tahtaya bir şeyler yazmakla geçiren soğuk bir hocanın verdiği birinci sınıf matematiksel analiz dersinde arkada oturuyordum ve hal böyle olunca, dönem ilerledikçe derslerden geri kalıyordum.

Aralıkta, okumayı çok sevdiğimi ve analizden ancak kıl payı geçebileceğim için matematikte bir geleceğim olmadığını düşünerek kendi kendime, İngiliz Edebiyatı'na gideyim dedim. Noel tatiline çıkmadan önce de, belki artık bolca yazı yazacağımı sezerek, *Bir Vatan Evladınının Notları*'nı ilk kez elime aldım. "Otobiyografik Notlar"da James Baldwin'in söylediği ilk şey, "Harlem'de doğdum..." idi. Okur, söz konusu durumun önemini daha iyi kavrasın diye dolaysızca söylenmiş sade, süssüz bir ifade. Oysa Baldwin'in kurmacasına, onun pekâlâ Washington'lu da

olabilecek siyahilerine o kadar alışmıştım ki bana ancak, “Washington’da doğdum...” diyebilmiş gibi geliyordu.

O giriş niteliğindeki denemenin önemli bir bölümü, yıllar boyu benim için pek anlam ifade etmeyen bir konu olarak yazarlığı ele alıyor; insanın yazdığı dünya hakkında doğruyu söyleyebilmesi için kendisini de derinlemesine araştırmasının gerekliliğini; “Siyah meselesi” hakkında zaten etraflıca yazılıp çizilirken Siyah bir yazar olmanın zorluğunu; nihayetinde “iyi bir yazar” olma arzusunu işliyordu.

Fakat o kısacık yazıda, otuz bir yaşında az çok dünya görmüş bir adamın (ben ilk pasaportumu elli dördümde alacaktım) küçük ve gayet kayıtsız bir dünyada doğmuş olmasıyla hâlâ cebelleştğini, kendisinin ve küçük dünyasının iyi kötü birer parçası olduğu büyük dünya tarafından çoğunlukla reddedildiğini de görüyordum. Holy Cross’ta öğrenciydim –“Cross”ta öğrenci olmaktan çoğunlukla memnundum– ama Beaven Yurdu’ndaki odamdan ne zaman dışarı çıksam, Massachusetts’in Worcester kentindeki bu yerin hiçbir şekilde benim için yapılmadığını hissedebiliyordum. Hissedebiliyordum fakat bendeki sözcükler bunu anlatmaya yetmiyordu. Onları bana Baldwin verdi. Shakespeare, Chartres’daki katedral, Rembrandt, Empire State Binası ve Bach hakkında, özel bakış açısını katarak yazan Baldwin budur: “Onlar aslında benim eserlerim değildi, benim tarihimi içermiyorlardı; onlarda kendi yansımamı sonsuza dek de arasam boşunaydı. Aralarında bir yabancıydım; benim mirasım bu değildi.”

Notlar’ına böyle devam eden Baldwin’in duyarlı ve keskin zekâsını o zamanlar pek de takdir edemiyordum ve eminim şimdi olsa buna o da gülümser. Daha karmaşık birtakım düşüncelerini de, belki sırf fazla genç olduğum ve dünya beni hoyrat pençesine henüz almadığı için kavrayamadığımı itiraf etmeliyim. Şüphesiz yine

fazla genç olduğumdan ve yeni filizlenen fikirlerime aykırı görüşlere dudak büken militan bir damar geliştirdiğimden, bazı düşüncelerini yine doğrudan kulak arkası ediyordum. Militanlığım, Martin Luther King Jr'ın öldürülmesinin, Vietnam Savaşı'nın ve beyaz bir dünyada siyah olmakla ilgili yeni farkındalığın doğal bir sonucuydu. İçimdeki militan, sözgelimi, Baldwin'in bazen niçin bir siyah değil de bir gözlemci gibi, evet, kabahatli bile olsa bir gözlemci gibi yazdığını soruyordu. "Binlercesi Gitti"de Baldwin bana, "O halde Siyah'ı insanlıktan çıkarmamız, bizim insanlıktan çıkmamızdan ayrı düşünülemez: Kimliğimizi yitirmemiz, onun kimliğini hükümsüz kılmamıza karşılık ödediğimiz bedeldir," diyordu. Sonra da şöyle devam ediyordu: "Bizler (genel olarak Amerikalılar) Siyahlara ve onların çoğu hareketine hoşgörülü bir küçümsemeyle dikkat çekmeyi severiz..."

Fakat 1968 Aralık ayının son günlerinde, dikkatini hep "biz" ve "bizim" gibi sözcüklere veren on sekiz yaşında bir genç olarak, "Binlercesi"ndeki bu ve buna benzer ifadelerin barındırdığı hakikati ve acıyı gözden çıkarmak işten bile değildi. Sonradan benim de öğreneceğim üzere, insanlar, özellikle de Baldwin gibi sözcüklerin dünyasında yaşayan insanlar, hâlâ gelişmekte olan dimağlara belli yöntemlerle, kimseye sezdirmeden kök salarlar. Siyah ve beyaz köle sahiplerinin öykülerini, her gün yataklarından kalkıp başkaları üstünde kurdukları egemenlik için tanrılarına şükrederken, köleliğin kendi ruhlarını nasıl ezdiğini bir romanla anlatmak için gösterdiğim büyük çabayı başka nasıl anlatabilirim? Bunu anlatmanın önemini kavradıysam eğer, nedeni Baldwin gibilerin yıllar önce aşıladıkları fikirlerdir. (Baldwin'e böyle büyük bir paye veriyorum çünkü okuduğum tüm siyah yazarlar içinde o, beyazlara gerçek birer insan olarak hakkını vermenin önemini anlayan birkaç kişiden

biriydi. Daha yazma işine girişeceğimi bilmezken bana şunu söylemişti: Siyah karakterlerine eksiksiz bir insan kimliği vermek için beyazları insanlıktan çıkarmana gerek yok.)

“Harlem Gettosu”, “Atlanta’ya Yolculuk” ve “Bir Vatan Evladının Notları”nda Baldwin’le birlikte yolculuk yaparken, kurmaca eserler dışında tanımadığım bu insanın daha büyük bir portresine kavuştum. Baldwin’daki kurmacanın eşi görülmemiş ve mutlak anlamda kendine ait bir hayatı vardı elbette. Bu sayede karşımdaki yazarı hayalimde canlandırabilirdim fakat o denemeler, posta pulu boyutundaki ona ait birkaç resmin veya sözgelimi, *Go Tell It on the Mountain* [Git Onu Dağda Anlat] veya *Bir Başka Ülke*’nin bendeki nüshalarında bulunan birkaç biyografik satırın aktarabileceğinden öte bir şeyler veriyordu. Denemeleri okumasaydım o benim için yine Baldwin olacak ama benimle birkaç saniye geçirmeye tenezzül edecek gerçekliğe hiçbir zaman kavuşmayacaktı. Kurmaca bana müthiş insani bir kişilik sunuyordu; denemeler ise bir insan, bir komşu, hatta evet, bir ağabey.

Baldwin’in “Notlar”ında anlattığı Harlem ayaklanmasından yirmi beş yıl sonra, Washington kentinde King suikastının ardından patlak veren isyana tanıklık etmiştim. Şehir farklı, oyuncular farklı fakat senaryo, 1910’larda yaşanan ve Washington’u da yangın yerine çeviren ülke çapındaki ayaklanmaların aynısıydı. Ben 1968 Nisan’ındaki olayların çoğunlukla kıyısında köşesindeydim. (Zavallı annemin derdi başından aşkındı; omuzlarındaki yüke birkaç yüz kilo daha eklemeyi ve üniversiteli evladının hapse düştüğünü görmesine neden olmayı hiç mi hiç istemiyordum.) Yaz için işim hazırken ve üniversite yaklaşırken ne duygularımı tartmaya ne de sınıf arkadaş-

Bu dünya artık beyaz değil, hiçbir zaman da tekrar beyaz olmayacak.

Baldwin'in, 1940'larda ve 1950'lerin başında, henüz yirmili yaşlardan dayken yazdığı ve bu kitapta bir araya getirilen denemeler, Sivil Haklar Hareketi'nin şafağında, Harlem'deki gündelik yaşamdan muhalif romana, filmlere ve yurtdışındaki Afro-Amerikanların deneyimlerine kadar ABD'de siyah olmanın karmaşık durumunu araştırıyor ve sanatçının siyah bir adam ve bir Amerikalı olarak kimlik arayışının da samimi bir portresini ortaya koyuyor.

Otobiyografi türünün klasiklerinden biri kabul edilen *Bir Vatan Evladının Notları*, Baldwin'in başta ABD olmak üzere, tüm dünyaya yönelttiği toplumsal ve kültürel bir eleştiri çalışması ve bugün, Black Lives Matter çağında, ilk yazıldığı zamanki kadar güçlü.

"Yakıcı bir berraklık ve alışılmadık bir zarafetle yazılmış."

Time

#siyahhakları #otobiyografi #ırkçılık #kimlik #sınıfeleştirisini #toplumsaldüzen #siyaset

